

Οι ιστορικές διαστάσεις των εικαστικών τεχνών στην εκπαίδευση και η σημασία τους στην ενίσχυση της επαγγελματικής ταυτότητας του/της εικαστικού/ής παιδαγωγού

Δρ. Τερέζα Μαρκίδου
Εκπαιδευτικός Δημοτικής | Εικαστική Παιδαγωγός, Υ.Π.Π.Α.Ν
Επιστημονική Συνεργάτιδα, Τμήμα Τεχνών, Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου
t.markidou@external.euc.ac.cy

Σειρά Σεμιναρίων Παιδαγωγικού Ινστιτούτου Κύπρου

«Οι εκπαιδευτικοί μιλούν για το έργο τους»

Μάρτιος 2022

Τί σημαίνει *ΤΕΧΝΗ* για
εσάς;

Περιεχόμενο και στόχοι

- Ανασκόπηση της ιστορικής πορείας των εικαστικών τεχνών στην εκπαίδευση
- Παρουσίαση μοντέλων διδακτικής της τέχνης

- Ιστοριογραφία της Εικαστικής Παιδείας στην Κύπρο;
- Ποια είναι η θεώρηση της τέχνης στο Κυπριακό εκπαιδευτικό σύστημα;

Μοντέλα διδακτικής της τέχνης

Εικαστικές Τέχνες στην Κυπριακή Εκπαίδευση

Μεθοδολογίες και χρήσιμα εργαλεία και μοντέλα

Επαγγελματική ταυτότητα

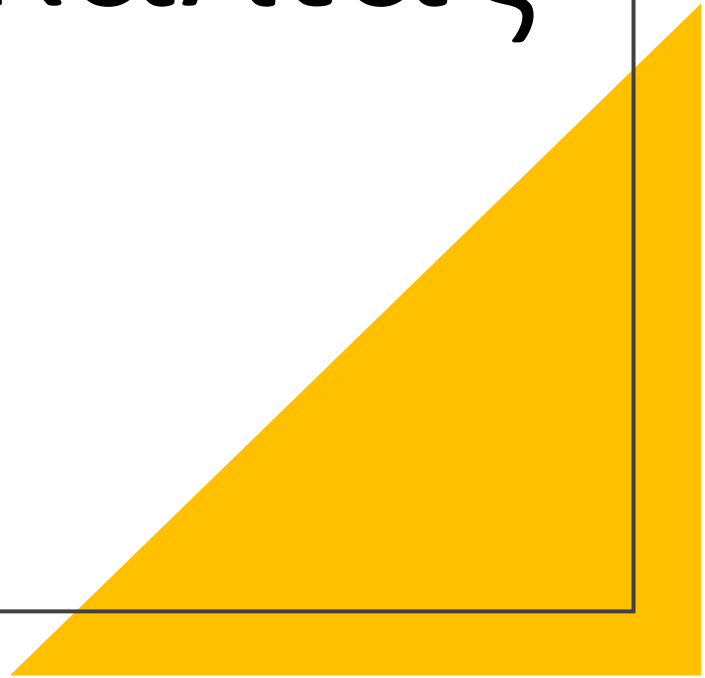
- Εισηγήσεις για ενίσχυση της επαγγελματικής του/της ταυτότητα και να τον/την καταστήσει ικανό/ή να οργανώσει εικαστικές ενότητες, με γνώμονες το σεβασμό, τη δικαιοσύνη και τη συμπερίληψη όλων των παιδιών.

- Πώς η γνώση αυτή μπορεί να ενημερώσει την καθημερινή πρακτική του/της εικαστικού/ης παιδαγωγού;
- Ένα παράδειγμα δράσης.

“Διδάσκεται η τέχνη;” - Γιατί είναι σημαντικό να εξετάσουμε τους τρόπους που η τέχνη έχει υπάρξει αντικείμενο διδασκαλίας μέχρι σήμερα;

- Είναι σημαντικό να συνειδητοποιήσουμε την ιστορική ταυτότητα αυτών των τόσο διαδεδομένων εννοιών οι οποίες σήμερα θεωρούνται δεδομένες και αυταπόδεικτες.
- Αναδρομή στην ιστορία της διδακτικής της τέχνης στο σχολείο.
- Σύγκριση σύγχρονων προσεγγίσεων με προηγούμενες πρακτικές.
- Τοπική και χρονική (spacio/temporal) τοποθέτηση πρακτικών στο ευρύτερο πλαίσιο μιας ιστορικής παράδοσης.
- Αναγνώριση προέλευσης μεθόδων και ιδεών.
- Αναζήτηση της προέλευσης των *προκαταλήψεων, παρεξηγήσεων και στερεοτύπων* αναφορικά με τον ορισμό και την αξία (γνωστική, πολιτισμική, αισθητική) των τεχνών.

1. Μοντέλα διδασκαλίας της τέχνης

Μοντέλα διδασκαλίας της τέχνης (Κούβου, 2010; 2011)

Η τέχνη ως
επιδεξιότητα στη
ζωγραφική

Η τέχνη ως μέσο
πολιτισμικής
καλλιέργειας

Η τέχνη ως
χειροτεχνία

Η τέχνη ως
αυτοέκφραση –
Μοντέλο ελεύθερης
έκφρασης

Η τέχνη ως
θεραπευτικό μέσο

Η τέχνη ως
πειραματισμός με τα
υλικά

Κοινωνικό μοντέλο
της τέχνης ή η τέχνη
στην καθημερινή ζωή

Η τέχνη ως
ανεξάρτητος
επιστημονικός
κλάδος

Μοντέλο
διαθεματικής
προσέγγισης
διδασκαλίας της τέχνης

Η μελέτη του οπτικού
πολιτισμού

Γνωστικό μοντέλο
διδασκαλίας της
τέχνης-τέχνη ως μέσο
μάθησης

1. Μοντέλο απόκτησης δεξιοτήτων ή επαγγελματικής κατάρτισης - Η τέχνη ως επιδεξιότητα στη ζωγραφική

Χαρακτηριστικά

- Στενά συνδεδεμένη με την χειροτεχνία και με την απόκτηση δεξιοτήτων.
- Δεν ενδιαφέρουν η πρωτοτυπία, οι καλλιτεχνικές προθέσεις και η προσωπική έκφραση του μαθητή, αλλά η μεταβίβαση τυποποιημένης γνώσης από τον δάσκαλο στον μαθητή.
- Ενδιαφέρει ο κατεξοχήν μηχανιστικός και γραμμικός χαρακτήρας του σχεδίου και όχι το χρώμα το οποίο είναι πιο δύσκολο να ελεγχθεί με ακρίβεια.
- Αντιγραφή του σχεδίου του δασκάλου από τον πίνακα.
- Διδασκαλία τεχνικής της γραμμής και της σκιάς

Ιστορικές καταβολές

- Εμφανίζονται γύρω στο 1870 και καθιερώνονται ως υποχρεωτικά στα σχολεία των πλέον ανεπτυγμένων βιομηχανικά χωρών της Ευρώπης, συγκεκριμένα στην Αγγλία.
- Απάντηση στις αυξανόμενες ανάγκες της βιομηχανίας και της παγκόσμιας αγοράς, η οποία χρειάζεται ειδικευμένους σχεδιαστές και βιομηχανικούς τεχνίτες.
- Η πρώτη υποχρεωτική σειρά μαθημάτων στην τέχνη έχει την μορφή καθορισμένης σειράς ασκήσεων αντιγραφής.
- Σκοπός αυτών των ασκήσεων ήταν η απόκτηση δεξιοτήτας στο σχέδιο, κυρίως στο βιομηχανικό σχέδιο.
- Σκοπός ήταν η απόκτηση δεξιοτήτων χρήσιμων στην βιομηχανία, όπως η ακρίβεια, η πειθαρχία, η εργατικότητα, η μεθοδικότητα και η υπομονή.

1. Η τέχνη ως επιδεξιότητα στην ζωγραφική (2)

Στερεότυπα

- *«Ούτε μια γραμμή δε μπορώ να τραβήξω.»*
- Τα παιδιά επηρεάζονται και υιοθετούν από νωρίς αυτή την τόσο διαδεδομένη στους ενήλικες έννοια.
- Θεωρείται μία από τις μεγαλύτερες δυσκολίες που εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευτικοί στα πλαίσια του μαθήματος της τέχνης.
- Είναι συχνό το φαινόμενο ένα παιδί να αδυνατεί να ικανοποιηθεί από τα σχέδιά του επειδή αυτά δεν είναι σχεδιαστικά ακριβή.
- Μικρά παιδιά υιοθετούν συχνά στερεότυπες αναπαραστάσεις επηρεασμένα από παιδικές εικονογραφήσεις ή περιοδικά αποφεύγοντας έτσι μια πιο προσωπική σχεδιαστική λύση.

Απόηχοι- Εισηγήσεις

- Ιστορικές καταβολές από τη σχολή βιομηχανικού σχεδίου Bauhaus στην Γερμανία (1919).
- Αυτό το εκπαιδευτικό εγχείρημα είναι ένας μακρινός απόηχος αυτής της προσέγγισης στην εικαστική παιδεία όπου ενθαρρύνεται η επαγγελματική κατάρτιση του μαθητευομένου.
- Το Bauhaus είναι ίσως υπεύθυνο για την έμφαση που δόθηκε στην συστηματική διδασκαλία βασικών αρχών, στοιχείων του σχεδίου και των εικαστικών πλαστικών στοιχείων στα πλαίσια του μαθήματος της τέχνης στα σχολεία.
- Σημερινοί απόηχοι αυτής της εκπαιδευτικής πολιτικής είναι οι τεχνικές σχολές και σε μεγάλο βαθμό τα πολυτεχνεία, με στόχο την επαγγελματική και όχι την καλλιτεχνική μάθηση των εκπαιδευόμενων.

(Κούβου, 2010)

2. Η τέχνη ως μέσο πολιτισμικής καλλιέργειας

Ιστορικές καταβολές

- η μελέτη και αποτίμηση έργων τέχνης εισήχθη στα σχολικά προγράμματα στα τέλη του 19ου αιώνα.
- Τα παιδιά ενθαρρύνονταν να παρατηρούν έργα φημισμένων καλλιτεχνών, συνήθως από την Αναγέννηση.
- Πιστεύονταν ότι έργα όπως η «Μαντόνα» του Ραφαέλου και η «Δημιουργία του Αδάμ» του Μιχαήλ Αγγέλου ενέπνεαν κλασικές αξίες.
- Έργα μεγάλων ευρωπαϊών ζωγράφων χρησιμοποιούνταν ως υποδείγματα για να εμπνεύσουν τις αρετές της ευσέβειας ή και του πατριωτισμού.
- Η αποτίμηση της τέχνης αποκτά ηθικό χαρακτήρα και πιστεύεται ότι πλάθει ευάρεστους χαρακτήρες.

Σtereότυπα

- Μία μορφή καλλιέργειας ιδιαίτερα σημαντική για τις νεαρές δεσποινίδες που ήθελαν να είναι καθωσπρέπει και να ανήκουν στην κοινωνική ελίτ.
- Ακόμη και στις σημερινές εφημερίδες τα καλλιτεχνικά γεγονότα κατατάσσονται στη στήλη των κοσμικών, των γυναικείων θεμάτων, της μόδας ή της διασκέδασης.
- Σύμφωνα με αυτά τα στερεότυπα, ο καλλιτέχνης είναι μία εμπνευσμένη μεγαλοφυΐα, το ταλέντο της οποίας δεν χωράει στο νου του κοινού ανθρώπου. Είναι εκκεντρικός, μακριά από την καθημερινή πραγματικότητα, ένας συχνά βασανισμένος ήρωας που δημιουργεί έργα τέχνης παρά τις δυσκολίες της προσωπικής του ζωής.
- Πολλά από αυτά τα πολιτιστικά στερεότυπα που σχετίζονται με την καλλιτεχνική δημιουργία επιβιώνουν μέχρι σήμερα και καταναλώνονται άκριτα από τους ενήλικες και τα παιδιά.

2.Εισηγήσεις – Συνεργασίες με καλλιτέχνες

Εισήγησεις:

Ένας τρόπος για να αμφισβητηθούν παρόμοιες πεποιθήσεις είναι να φέρνουμε τα παιδιά σε επαφή με σημερινούς καλλιτέχνες που δουλεύουν στην κοινότητα, και πραγματεύονται καθημερινά και οικεία σε εμάς βιώματα.

Οι καλλιτέχνες είναι άνθρωποι σαν και εμάς και η διαδικασία που ακολουθούν όταν εργάζονται δεν είναι τόσο εκκεντρική όσο φαίνεται, αλλά υπόλογος σε καλλιτεχνικές και κοινωνικές συμβάσεις.

Όσο σημαντικό είναι να επιδεικνύουμε στους μαθητές μας τα καλλιτεχνικά επιτεύγματα του παρελθόντος, τόσο σημαντικό είναι αυτοί να συνειδητοποιούν ότι η τέχνη είναι και ήταν πάντα κοντά στην ζωή.

Θα πρέπει να νιώθουν αυτοπεποίθηση να διαμορφώνουν προσωπική άποψη για την αξία και σημασία ενός έργου τέχνης και να μην επαναπαύονται σε στερεότυπες αντιλήψεις.

(Κούβου, 2010; 2011)

3. Η τέχνη ως χειροτεχνία

Ιστορικές καταβολές

- Αυτή η πρακτική εμφανίστηκε στις δεκαετίες πριν και μετά το 1900.
- Εμφάνιση και στην Ελλάδα μέχρι το 1960.
- Συμπεριλάμβανε ειδικά προγράμματα που απέβλεπαν στο να μάθει το παιδί μία χρήσιμη τέχνη που δεν απαιτεί γλωσσικές ή διανοητικές ικανότητες.
- Σκοπός ήταν η ανάπτυξη βιοποριστικού ενδιαφέροντος για χειρονακτικές δουλειές που απευθυνόταν κυρίως σε σχεδιαστές και γενικά χειροτέχνες (ενθάρρυνε ανάπτυξη δεξιοτήτων δουλεύοντας με τα χέρια το ξύλο, το μέταλλο, το δέρμα και τον πηλό).

Στερεότυπα και παραδοχές

Αυτή η αντίληψη προϋποθέτει μία σειρά από κοινότητες παραδοχές:

- Η τέχνη είναι χειρονακτική απασχόληση χωρίς μεγάλες διανοητικές απαιτήσεις.
- Το παιδί που δεν τα καταφέρνει στα θεωρητικά μαθήματα θα τα καταφέρει καλύτερα στην χειροτεχνία.
- Οι μη θεωρητικές ασχολίες είναι δραστηριότητες δευτερεύουσας σημασίας.
- Μόνο η πρόοδος στα θεωρητικά μαθήματα οδηγεί στην επιτυχία.
- Διαφοροποίηση στο περιεχόμενο της εκπαίδευσης ανάμεσα στα δύο φύλα υπεύθυνη για τα γνωστά πολιτιστικά στερεότυπα: τα αγόρια κατευθύνονταν προς τις βιομηχανικές τέχνες και τα κορίτσια στην οικιακή οικονομία. Τα μαθήματα λοιπόν αυτά τόνιζαν την εφαρμοσμένη και επαγγελματική πλευρά των τεχνών όπως της ξυλουργικής και της ραπτικής.

4. Μοντέλο ελεύθερης έκφρασης – Τέχνη ως αυτοέκφραση (εξπρεσιονιστικό μοντέλο)

Χαρακτηριστικά

- Πρεσβεύει ότι η καλλιτεχνική δημιουργία είναι ταυτόσημη με την προσωπική έκφραση του ατόμου.
- Η δημιουργία καλλιτεχνικού έργου είναι μια διαδικασία που βοηθά την ψυχολογική ανάπτυξη και εξέλιξη του ατόμου.
- Αναπτυξιακά στάδια του Παιδιού από τον Piaget (1960) - Η παιδαγωγική προσέγγιση συχνά χρησιμοποιεί την θεωρία των σταδίων ανάπτυξης που φαίνεται ότι ακολουθούν τα παιδιά όταν σχεδιάζουν για να υποστηρίξει την εγγενή εξέλιξη των διανοητικών και εκφραστικών δυνατοτήτων της εκάστοτε ηλικίας.
- Οπτική συγγένεια που παρατηρείται ανάμεσα στο παιδικό σχέδιο και στο έργο του μοντέρνου καλλιτέχνη, με ιδιαίτερη έμφαση στον εξπρεσιονισμό και στη μη αναπαραστατική τέχνη (αρχές του 20^{ου} αιώνα).

Χαρακτηριστικά

- Οι εκπαιδευτικοί που υποστηρίζουν αυτή την άποψη είναι καχύπτοτοι όσο αφορά στην συστηματική οργάνωση του προγράμματος των μαθημάτων και πιστεύουν ότι με αυτό τον τρόπο θα επιβάλουν πρότυπα και κανόνες των ενηλίκων στην ατομικότητα και έμφυτη δημιουργικότητα του μαθητή.
- Η ύλη του μαθήματος είναι «ανοιχτή», αποφεύγονται οι αυστηρές εφαρμογές κανόνων και δεν υπάρχει αντικείμενο μάθησης, με την αυστηρή έννοια του όρου, καθώς αυτό θα εμπόδιζε την απρόσκοπτη δημιουργικότητα του μαθητευόμενου.
- Ο μαθητής ως εκ τούτου αντιμετωπίζεται ως ένας μικρός καλλιτέχνης και ο ρόλος του εκπαιδευτικού είναι να ανακαλύψει και να ενθαρρύνει αυτό το εν δυνάμει χαρακτηριστικό του (Efland, 1990)

Ιστορικές καταβολές

- Ρομαντικές αντιλήψεις του 19ου αιώνα
 - Ο πρωτόπορος ρομαντικός καλλιτέχνης παλεύει για το δικαίωμα στην ελεύθερη ατομική έκφραση αψηφώντας κοινωνικούς κανόνες.
- Φιλοσοφική προέλευση: ο Γερμανικός ιδεαλισμός των Kant και Hegel.
 - Αποδίδονται στην τέχνη ηθικές αρετές.
 - Η τέχνη έχει ηθικοπλαστικό χαρακτήρα και σκοπός του καλλιτεχνικού έργου δεν είναι η απομίμηση της φύσης, αλλά η έκφραση της εσωτερικής ζωής του μαθητή.
- Η θεματολογία που παρατηρούμε στη τάξη των καλλιτεχνικών ιδιαίτερα στα δημοτικά σχολεία σήμερα, η οποία επικεντρώνεται στην προσωπική ζωή του μαθητή, όπως π.χ. η οικογένειά μου, πως βλέπω την πόλη μου κλπ.
- Σημασία δεν έχει πια η ακρίβεια ή ο ρεαλισμός με τα οποία απεικονίζει ο μαθητής τον κόσμο, αλλά η διαδικασία της καλλιτεχνικής έκφρασης μέσω της οποίας μπορεί να εκφράσει τον εσωτερικό του κόσμο (Lowenfeld, 1950).

4^α. Η γένεση της «παιδικής τέχνης»

- Σε αυτή την θεώρηση έχει συνεισφέρει και η οπτική συγγένεια που παρατηρείται ανάμεσα στο παιδικό σχέδιο και στο έργο του μοντέρνου καλλιτέχνη με ιδιαίτερη έμφαση στον εξπρεσιονισμό και την μη-αναπαραστατική τέχνη των αρχών του 20ου αιώνα.
- Δεν είναι τυχαίο λοιπόν ότι η ιδέα της «παιδικής τέχνης» και του «παιδιού καλλιτέχνη» συμπίπτουν με την εμφάνιση του μοντερνισμού στον δυτικό πολιτισμό.
- Αναπόσπαστο στοιχείο αυτής της θεώρησης είναι η πεποίθηση ότι η καλλιτεχνική δημιουργία είναι θεμελιώδης παράγοντας για την ωρίμανση του παιδιού.
- Μέσα από την ζωγραφική το μικρό παιδί συνειδητοποιεί τον εαυτό του και δίνει μορφή στα προσωπικά του βιώματα. Αυτός είναι ένας ακόμη λόγος που οι καλλιτεχνικές προσπάθειες του παιδιού θεωρήθηκαν ως γνήσια μορφή τέχνης και ονομάστηκαν «παιδική τέχνη».

4. Μοντέλο ελεύθερης έκφρασης- Κριτική

- Σήμερα βέβαια η εκπαιδευτική αυτή πρακτική υφίσταται κριτική καθόσον αναγνωρίζεται ως ιστορική απόρροια της φιλοσοφίας του μοντερνισμού και του ρομαντισμού η οποία απέδωσε εξέχουσα σημασία στην έννοια της ατομικότητας και αυθεντικότητας της απρόσκοπτης καλλιτεχνικής έκφρασης. Με την εμφάνιση του μετα-μοντερνισμού, αυτές οι έννοιες τελούν υπό κριτική καθώς και οι συνέπειες τους στο χώρο της διδακτικής της τέχνης.
- Η πρακτική της ελεύθερης έκφρασης, όπου υιοθετείται, εφαρμόζεται με λιγότερο αφελή και ρομαντικό τρόπο από την δεκαετία του 20. Σήμερα αναγνωρίζουμε ότι το «εγώ» του παιδιού είναι σύνθετο και ότι το παιδί χρειάζεται μία πλέον ενεργητική και συγκροτημένη καθοδήγηση από τους ενήλικες για να εκφραστεί αυθεντικά μέσα από την τέχνη.

5. Η τέχνη ως θεραπευτικό μέσο

Χαρακτηριστικά:

- Αφορά σε πρακτική που εμφανίζεται στα μέσα περίπου του 20ου αιώνα.
- Το καλλιτεχνικό έργο, παιδικό ή όχι, δεν μας απασχολεί ως αισθητικό αποτέλεσμα ή κατά πόσο απεικονίζει την πραγματικότητα με ρεαλιστικό τρόπο.
- Εξετάζεται ως ψυχολογική προέκταση του ατόμου. Η δημιουργία του έργου θεωρείται ότι απελευθερώνει κυρίαρχες ψυχικές συγκρούσεις ή καταπιεσμένα συναισθήματά του, κάτι που δεν θα μπορούσε να γίνει με το προφορικό ή γραπτό λόγο ο οποίος κυριαρχείται από συνειδητές διεργασίες.
- Η διαδικασία αυτή πιστεύεται ότι έχει στοιχεία κάθαρσης άλυτων εσωτερικών συγκρούσεων.
- Προτείνει στον μαθητή πιθανούς εναλλακτικούς τρόπους θεώρησης του εαυτού του προσφέροντας έτσι μια μέθοδο θεραπείας.

6. Πειραματισμός με υλικά

Χαρακτηριστικά

- Η πειραματική μέθοδος και η προσωπική εμπειρία είναι μία σημαντική πηγή μάθησης. Ο πειραματισμός λοιπόν με τις δυνατότητες ενός υλικού, όπως π.χ. ο πηλός, είναι από μόνος του ένας τρόπος μάθησης.
- Σύμφωνα με αυτή την άποψη, όταν αφήνουμε ένα παιδί ελεύθερο να εξερευνήσει ιδιότητες και χαρακτηριστικά ενός υλικού, ενδιαφερόμαστε όχι για το αποτέλεσμα αυτού του πειραματισμού, αλλά για το τι θα αποκομίσει το παιδί αυτό στην διαδικασία.
- Οι υποστηρικτές αυτού του μοντέλου πιστεύουν ότι όσο περισσότερα τα ερεθίσματα με υλικά, τόσο καλύτερα για το παιδί.
- Τα πιο συνηθισμένα υλικά και τεχνικές που χρησιμοποιούνται στα σχολεία είναι: η χαρακτηριστική, το τύπωμα, η μεταξοτυπία και η κεραμική.

(Κούβου, 2010)

6. Πειραματισμός με υλικά – Κριτική

- Πρέπει να αναγνωρίζεται η διαφορά ανάμεσα στην άσκοπη χρήση των υλικών και στην δημιουργική προσπάθεια.
- Οι εκφραστικές δυνατότητες ενός υλικού π.χ. της νερομπογιάς, δεν περιορίζονται σε αυτές που ανακαλύπτει κανείς αυτοσχεδιάζοντας.
- Σωστός πειραματισμός σημαίνει ότι το παιδί κάνει ανακαλύψεις μέσα από την δοκιμή, το λάθος και την διόρθωση που το οδηγούν να *ελέγχει καλύτερα τα μέσα του*. Σημαίνει ότι μαθαίνει να ελέγχει το υλικό του καλύτερα ώστε να μπορεί να δώσει μορφή σε αυτό που θέλει να εκφράσει.
- Όσον αφορά την φύση ενός υλικού, ορισμένες «ανακαλύψεις» μπορούν να γίνουν μόνο με συγκεκριμένη προσπάθεια, σκέψη ή με την καθοδήγηση.
- Συχνά ο τελικός σκοπός υπαγορεύει σε μεγάλο βαθμό τον τρόπο χρήσης ενός υλικού. Η φιλοσοφία του Bauhaus μας διδάσκει ότι οι πειραματισμοί με τα καλλιτεχνικά υλικά είναι εμπρόθετοι, έχουν δηλαδή έναν συγκεκριμένο σκοπό: *τον καλύτερο έλεγχο των μέσων ώστε να μπορέσει ο μαθητής να υλοποιήσει αποτελεσματικότερα την εκφραστική του πρόθεση*.

7. Η τέχνη ως ανεξάρτητος επιστημονικός κλάδος (Discipline-Based Model)

Χαρακτηριστικά

- Εμφανίστηκε το δεύτερο μισό του 20^{ου} αιώνα, γύρω στο 1950 στην Αμερική.
- Η εικαστική παιδεία ως επιστημονικός κλάδος με συγκεκριμένο και οργανωμένο περιεχόμενο σπουδών και μεθόδους έρευνας.
- Το μάθημα της τέχνης θεωρείται αυτόνομο και ισάξιο με τα άλλα μαθήματα του σχολικού προγράμματος και πρέπει να διδάχτεί στα παιδιά με την μεθοδικότητα των άλλων σχολικών μαθημάτων.
- Το μάθημα των εικαστικών έχει, για πρώτη ίσως φορά, συγκεκριμένη διδακτική ύλη η οποία οργανώνεται σε ενότητες που στηρίζονται από κατάλληλα εποπτικά μέσα και κριτήρια αξιολόγησης.
- Ως πρότυπα χρησιμοποιούνται τα μαθήματα της γλώσσας, των μαθηματικών, της ανθρωπολογίας και άλλων επιστημών (κυρίως όσον αφορά τον τομέα της αξιολόγησης).

Χαρακτηριστικά

- Κριτική και θεωρητική προσέγγιση της τέχνης, αλλά και του οπτικού πολιτισμού γενικότερα.
- Το μάθημα οργανώνεται γύρω από τρεις βασικούς άξονες:
 - την κριτική παρατήρηση και ανάλυση των καλλιτεχνικών επιτευγμάτων του παρελθόντος
 - τη μελέτη της ιστορίας της τέχνης
 - την πρακτική
- Δίνεται λοιπόν βάρος στην μελέτη και αξιολόγηση ιστορικών έργων τέχνης, καθώς και στην αναγνώριση της καλλιτεχνικής τους αξίας.
- Περιγράφεται και ως φορμαλιστικό μοντέλο αφού επικεντρώνει την προσοχή σε αυτά καθαυτά στοιχεία του έργου τέχνης σε βάρος των κοινωνικών του διαστάσεων.
- Στόχος η εκπαίδευση ενημερωμένων θεατών.
- Το μοντέλο διδασκαλίας της τέχνης ως ανεξάρτητου επιστημονικού κλάδου ανταποκρίνεται στο ορθολογικό και τεχνοκρατικό πνεύμα της εποχής.

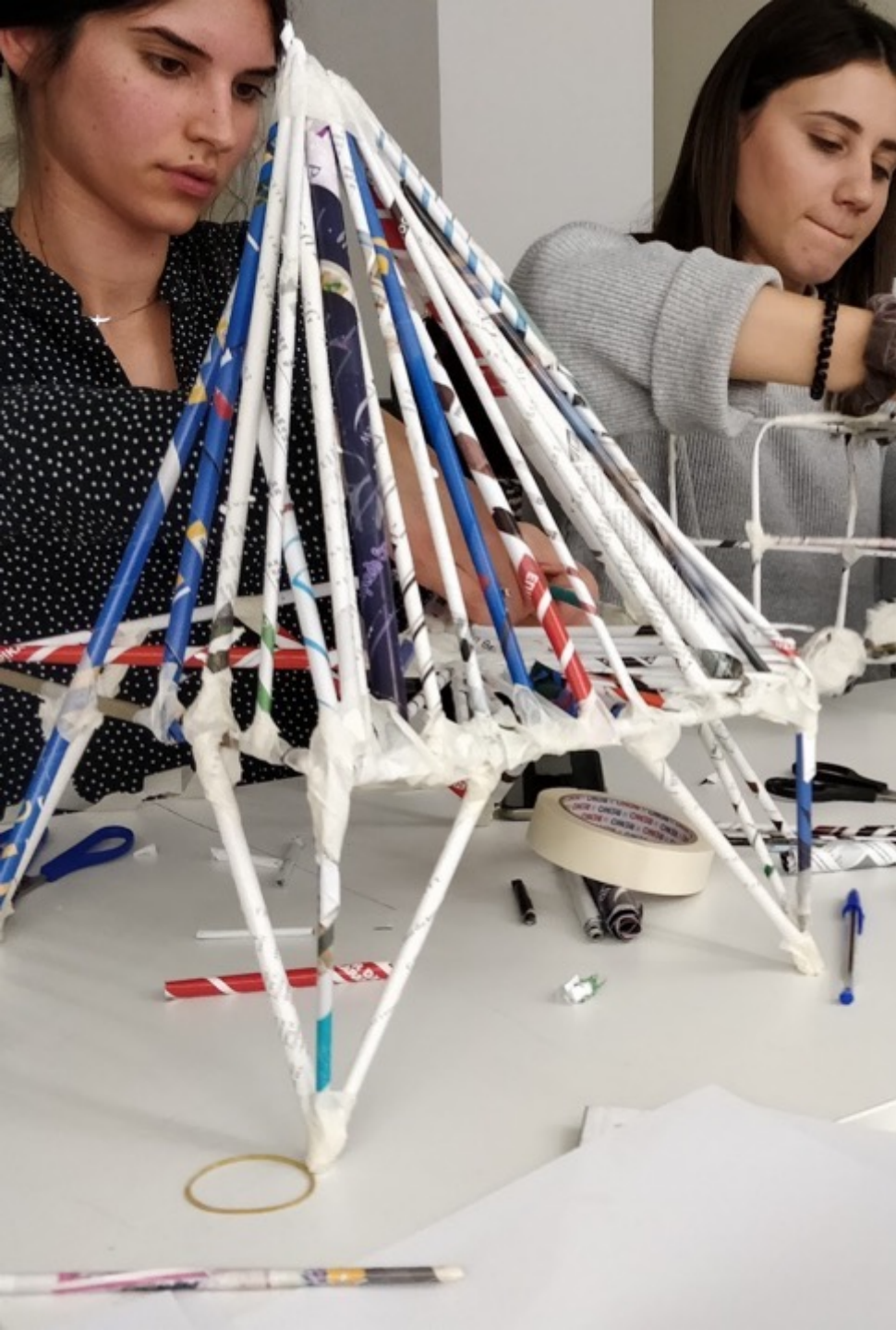
7. Η τέχνη ως ανεξάρτητος επιστημονικός κλάδος

Κριτική

- Το μοντέλο αυτό έχει παρόλα αυτά υποστεί κριτική ακριβώς για την μείωση της πρακτικής εξάσκησης που προτείνει στα πλαίσια του μαθήματος των καλλιτεχνικών.
- Έχει θεωρηθεί ότι προωθεί μία αναχρονιστική άποψη της τέχνης καθώς δίνει βάρος στην «υψηλή» τέχνη του παρελθόντος και όχι στα άμεσα και πιο σύγχρονα ενδιαφέροντα του μαθητή.

(Κούβου, 2010)

8. Κοινωνικό Μοντέλο της Τέχνης – Η τέχνη στην καθημερινή ζωή

- Συλλογικός και κοινωνικός χαρακτήρας στην τέχνη και στην διδασκαλία της.
- Η τέχνη εξετάζεται ως ένα πολιτισμικό φαινόμενο, ιδιαίτερα στα πλαίσια διαφορετικών πολιτισμών αλλά και κοινωνικών ομάδων.
- Η ύλη επικεντρώνεται κυρίως σε σύγχρονα κοινωνικά ζητήματα όπως ζητήματα εθνικής ταυτότητας, πολυ-πολιτισμικών κοινωνιών, μέσων μαζικής ενημέρωσης, τρόπου ζωής των νέων, των μεταναστών, ζητήματα ρατσισμού, σεξισμού κλπ.
- Το κοινωνικό μοντέλο διδακτικής καλλιεργεί την συνείδηση του μαθητή ως προς τον κοινωνικό ρόλο της τέχνης και τον τρόπο που αυτή μπορεί να προσφέρει στην κοινωνία.
- Υιοθέτηση κριτικής στάσης σε ζητήματα καθημερινής ζωής και άμεση έκφραση για αυτά με καλλιτεχνικό τρόπο.
- Ενθαρρύνεται ένα είδος ακτιβισμού στο χώρο της καλλιτεχνικής παιδείας όπου η κοινωνική αξία του έργου θεωρείται πιο σημαντική από την αισθητική.
- Το παιδί συμμετέχει σε πολιτιστικές δραστηριότητες μέσα αλλά και έξω από το σχολείο, κατασκευάζοντας μοντέλα κατοικιών, φιλοτεχνώντας εικονογραφήσεις, αφίσες, και γενικότερα δημιουργώντας δημόσια τέχνη.
- Εκπαιδευτική στάση γνωστή και ως «Οι Τέχνες στο Σχολείο» - Οικονομική κρίση του 1929 στις Η.Π.Α.
- Η Τέχνη ως μια συλλογική ανθρώπινη εμπειρία, συνδεδεμένη με την υπόλοιπη δραστηριότητα και ζωή – Χρήση της τέχνης σε πλαίσια που υπάρχουν πραγματικά προβλήματα ζωής.

9. Μοντέλο διαθεματικής προσέγγισης (Integrated Curriculum)

Χαρακτηριστικά

- Μέρος γενικότερης εκπαιδευτικής πολιτικής.
- Όπως πολλοί επιστημονικοί κλάδοι, έτσι και ο κλάδος της διδακτικής της τέχνης αποδομείται, χάνει την αυτονομία του και γίνεται μέσο μίας διαθεματικής προσέγγισης της γνώσης γενικότερα.
- Χαρακτηριστικό της μεταμοντέρνας περιόδου και της τάσης για αλληλεπίδραση και συνεργασία μεταξύ διαφορετικών γνωστικών αντικειμένων.
- Σκοπός αυτής της ενοποίησης ή αλληλοσυμπλήρωσης των βασικών συνισταμένων του σχολικού προγράμματος, είναι μία πιο ολιστική εμπειρία και κατανόηση η οποία προσφέρεται στον μαθητευόμενο (Thistlewood, 1989).
- Η τέχνη προσφέρει ιδέες-κλειδιά που μπορούν να εμπλουτίσουν άλλα μαθήματα.

Κριτική

- Υποβαθμίζει τα ιδιαίτερα εκπαιδευτικά χαρακτηριστικά της τέχνης όπως αυτά έχουν περιγραφεί σε προηγούμενα μοντέλα διδακτικής.
- Έρχεται σε αντίθεση με τη βασική δομή του σχολείου δηλαδή την τμηματοποίηση σε γνωστικά αντικείμενα.

Γιοιο είναι το πρόσωπο της αγάπης;
Μια εικαστική συνέργεια με 17 καλλιτέχνες και τους Εθελοντές Γιατρούς - Κύπρος

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΙ	ΤΑΞΕΙΣ	ΔΙΑΡΚΕΙΑ	ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΙ
Επιστημονική Επιτροπή	Τμήμα στην τάξη 3C' και 2' τάξη του σχολείου	4 εβδομάδες από το φθινόπωρο μέχρι το τέλος Ιουνίου 2015	Γαβριέλα Μαρτύρα ΟΥΔ Καρολίνα Παντίδου

(Κούβου, 2010)

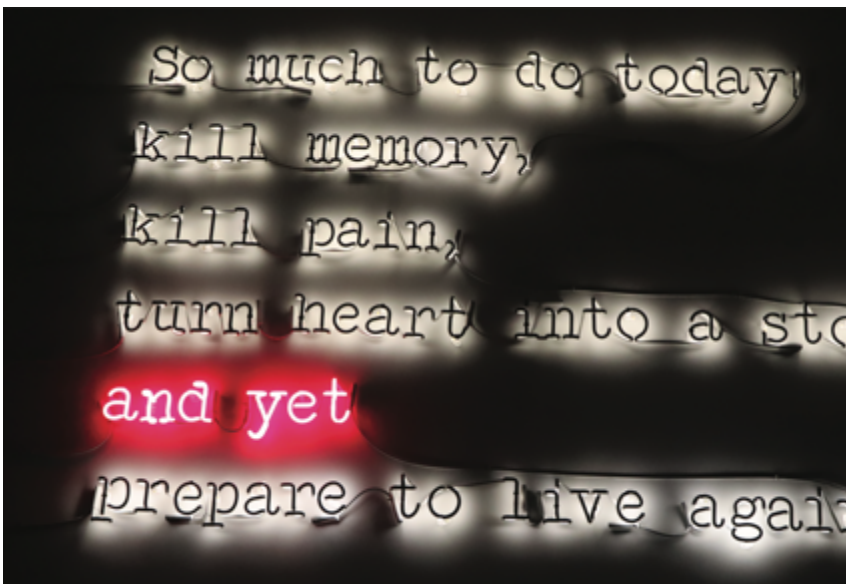
10. Μελέτη του Οπτικού Πολιτισμού

Χαρακτηριστικά

- Ο όρος «Εικαστική Παιδεία» αντικαθιστάται από το «Σπουδές Οπτικής Επικοινωνίας» ή ακόμα και από τον όρο «Κοινωνιολογία του Οπτικού Πολιτισμού» (Visual Cultural Studies).
- Αυτή η εκπαιδευτική πρακτική βασίζεται στη διαπίστωση ότι σε μεγάλο βαθμό, η τεχνολογία και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, βασικά χαρακτηριστικά της σύγχρονης μεταμοντέρνας κοινωνίας έχουν εικονικό χαρακτήρα.
- Η εικαστική παιδεία συμμετέχει ενεργά στην προετοιμασία του μαθητή για την κοινωνία της πληροφορίας.
- Συμπεριλαμβάνει όλες τις μορφές οπτικής επικοινωνίας και πληροφόρησης
- Στόχος ο ευαισθητοποιημένος θεατής σε θέματα που αφορούν τη «γλώσσα» της οπτικής επικοινωνίας – Αντίληψη και κριτικές ικανότητες.

Περιγραφή

- Σύμφωνα με αυτή την προσέγγιση, μία εικόνα ή έργο τέχνης ερευνάται ως προς:
 1. το κοινωνικό/πολιτιστικό πλαίσιο που τα ανέδειξε
 2. τα λανθάνοντα νοήματα που εμπεριέχουν
 3. το κοινό στο οποίο απευθύνονται
 4. τους μηχανισμούς λειτουργίας τους, αλλά και
 5. την εικόνα του εαυτού μας που προτείνουν
- Ερωτήσεις όπως οι παρακάτω γίνονται το επίκεντρο του ενδιαφέροντος:
 1. Γιατί μπορεί να μας αφορά σήμερα ένα έργο τέχνης του 16ου αιώνα;
 2. Ποια θα μπορούσε να θεωρηθεί η σημερινή Μαντόνα;
 3. Με ποιο τρόπο παρουσιάζει σήμερα η τηλεόραση τα ζητήματα των δύο φύλων, των νέων κλπ;
- Η τέχνη αποκτά πιο κοινωνικό πρόσωπο.

Μελέτη Οπτικού Πολιτισμού- Κριτική

- Η έννοια της αισθητικής εμπειρίας αντικαθίσταται από την έννοια της «οπτικής εμπειρίας»
- Αυτό είναι μία πρόκληση που πρέπει σήμερα να αντιμετωπίσει η εικαστική παιδεία αν αυτή θέλει να διατηρήσει τον παιδευτικό της ρόλο.
- Μειώνει το παιδευτικό ρόλο των αισθητικών ποιοτήτων του έργου τέχνης.

(Κούβου, 2010)

11. Γνωστικό μοντέλο διδακτικής της τέχνης – Η τέχνη ως μέσο μάθησης

Χαρακτηριστικά

- Πρόκειται για ένα σύγχρονο μοντέλο διδακτικής της τέχνης που φαίνεται να απαντά στην προηγούμενη κριτική.
- Αυτό το μοντέλο θέλει την τέχνη να παίζει έναν καθοριστικό ρόλο ως **αυτόνομο γνωστικό πλέον αντικείμενο του σχολικού προγράμματος**.
- Αυτή η προσέγγιση της διδακτικής της τέχνης βασίζεται στην πεποίθηση ότι η καλλιτεχνική διαδικασία, αλλά και η εκτίμηση των αισθητικών ποιοτήτων του έργου τέχνης προϋποθέτει γνωστικές διεργασίες που έχουν παιδαγωγική αξία, εξίσου σημαντική με αυτές των άλλων σχολικών μαθημάτων.
- Η καλλιτεχνική δημιουργία προϋποθέτει την παραγωγή και αντίληψη εικόνων οι οποίες αναπαριστούν την πραγματικότητα με έναν μεταφορικό τρόπο.
- Η διαδικασία δημιουργίας ενός έργου είναι «ανοικτή», και μπορεί να οδηγήσει σε αναπάντεχες ανακαλύψεις και αποτελέσματα.
- «Διάλογος» ανάμεσα στο έργο και στο δημιουργό και γνώση που αποκτάται ανακαλύπτοντας.
- Στάση ζωής, με την οποία έρχεται ο μαθητής σε επαφή μέσω της καλλιτεχνικής εμπειρίας (Eisner, 1972)

(Κούβου, 2010)

11. Γνωστικό μοντέλο διδακτικής της τέχνης – Η τέχνη ως μέσο μάθησης

- Η εξάσκηση της φαντασίας προϋποθέτει διανοητικές διεργασίες.
- Φαντασία είναι η ικανότητα του ανθρώπου να δημιουργεί καινούργιες ιδέες ή εικόνες μέσα από τον συνδυασμό και την αναδιοργάνωση παλαιότερων και τελείως διαφορετικών εμπειριών.
- Αυτή είναι μία διαδικασία που διαφέρει από τον συνηθισμένο τρόπο παραγωγής νοήματος και σκέψης και αποκλίνει από τα τυπικά και συμβατικά είδη επικοινωνίας. *Και αυτό από μόνο του είναι ένα εξαιρετικά σημαντικό παιδευτικό έργο.*
- Η τέχνη λοιπόν είναι εκείνος ο τομέας που κατεξοχήν προάγει αυτόν τον τρόπο σκέψης – Κοινός τρόπος διδακτικής με άλλες τέχνες.
- Σκοπός της εικαστικής παιδείας είναι να προτείνει δραστηριότητες που θα βοηθήσουν το μαθητή να κατανοήσει αυτούς τους μηχανισμούς κατασκευής νοήματος στην τέχνη, τον κόσμο που προτείνουν τα έργα τέχνης και το τρόπο που αυτά κοινωνούν νόημα.
- Καταβολές της τέχνης προέρχονται από τον H. Read (1943), το πρώτο μισό του 20^{ου} αιώνα – Αναπτύσσεται κατά τη διάρκεια του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου στην Αγγλία.
- Έμφαση στον ανθρωπιστικό και κοινωνικό ρόλο της τέχνης και στο έργο των παιδιών ως μέσο έκφρασης πανανθρώπινων αξιών που έχουν να κάνουν με τον πολιτισμό, το ήθος και τη δημοκρατία.
- ΟΥΝΕΣΚΟ, Μεξικό, 1947 – Αναγνώριση του ανθρωπιστικού ρόλου της τέχνης, ο οποίος εμφανίζεται ιδιαίτερα όταν η ανθρωπότητα δοκιμάζεται από τις συνέπειες της μαζικής καταστροφής και του πολέμου.

2. Η καλλιτεχνική παιδεία στην Κύπρο

Οικολογικός Γραμματισμός

«Ενώ η κοινωνική και η συναισθηματική νοημοσύνη επεκτείνουν τις ικανότητες των μαθητών να βλέπουν τα πράγματα από την οπτική του άλλου, να συμπάσχουν, να δείχνουν ενδιαφέρον, η οικολογική νοημοσύνη εφαρμόζει τις δυνατότητες αυτές στην κατανόηση των φυσικών συστημάτων και συγχωνεύει τις γνωστικές δεξιότητες με την ενσυναίσθηση για μια ζωή. Με τη συνύφανση αυτών των μορφών νοημοσύνης ο οικολογικός γραμματισμός επενδύει στα θετικά αποτελέσματα –από τον περιορισμό προβλημάτων συμπεριφοράς μέχρι την αύξηση της ακαδημαϊκής επίδοσης- του κινήματος στην εκπαίδευση, για να καλλιεργήσει την κοινωνική και συναισθηματική μάθηση. Και καλλιεργεί τη γνώση, την ενσυναίσθηση και τη δράση που είναι απαραίτητες για να επιτευχθεί στην πράξη η βιώσιμη διαβίωση»

(Goleman, Bennett & Barlow, 2013)

Εικαστική Παιδεία και Εκπαίδευση για την αιιφόρο ανάπτυξη (ΕΑΑ)

- Δεκτικότητα απέναντι στην οπτική, απτική και χωρική πραγματικότητα
- Εικαστική παραγωγή και ερμηνεία με διαφορετικά μέσα
- Καλλιέργεια της συναισθηματικής μάθησης και ενσυναίσθησης
- Κριτική σκέψη
- Ανταπόκριση/ αντίδραση και ερμηνεία
- Διαπολιτισμική κατανόηση
- Διαθεματική εκπαίδευση
- Αξιολόγηση του μαθήματος της Εικαστικής Παιδείας και της ΕΑΑ

CARE: Connecting Art with Real life issues: Καινοτόμες παιδαγωγικές πρακτικές στην Εικαστική Παιδεία: Αειφόρος κοινωνία εν καιρώ πανδημίας – Συντονιστής έργου: Πανεπιστήμιο Frederic

Στόχοι της σειράς σεμιναρίων

Με το τέλος της σειράς αναμένεται οι εκπαιδευόμενοι να είναι ικανοί/ές να:

- Να προωθήσει την κατανόηση της σύνδεσης της εικαστικής παιδείας με την εκπαίδευση για αειφόρο ανάπτυξη (περιβάλλον, πολιτισμό, κοινωνία και οικονομία) μέσω της συμμετοχής σε εικαστικές πρακτικές και άλλες παιδαγωγικές δραστηριότητες.
- Να ενδυναμώσει την αξιοποίηση έργων τέχνης στο μάθημα των εικαστικών τεχνών, με ιδιαίτερη έμφαση στον ρόλο και την αξία της σύγχρονης τέχνης, ως το μέσο για ανάπτυξη της κριτικής και δημιουργικής σκέψης και της σύνδεση της τέχνης με την πραγματική ζωή.
- Να υποστηρίξει την εμπλοκή και τη συνεργασία μέσω της ανάπτυξης μιας επαγγελματικής κοινότητας μάθησης.

Funeral flowers, by Michaela Petřek Linhartová, Creative photographer, art teacher in secondary school, Olomouc, Czech Republic

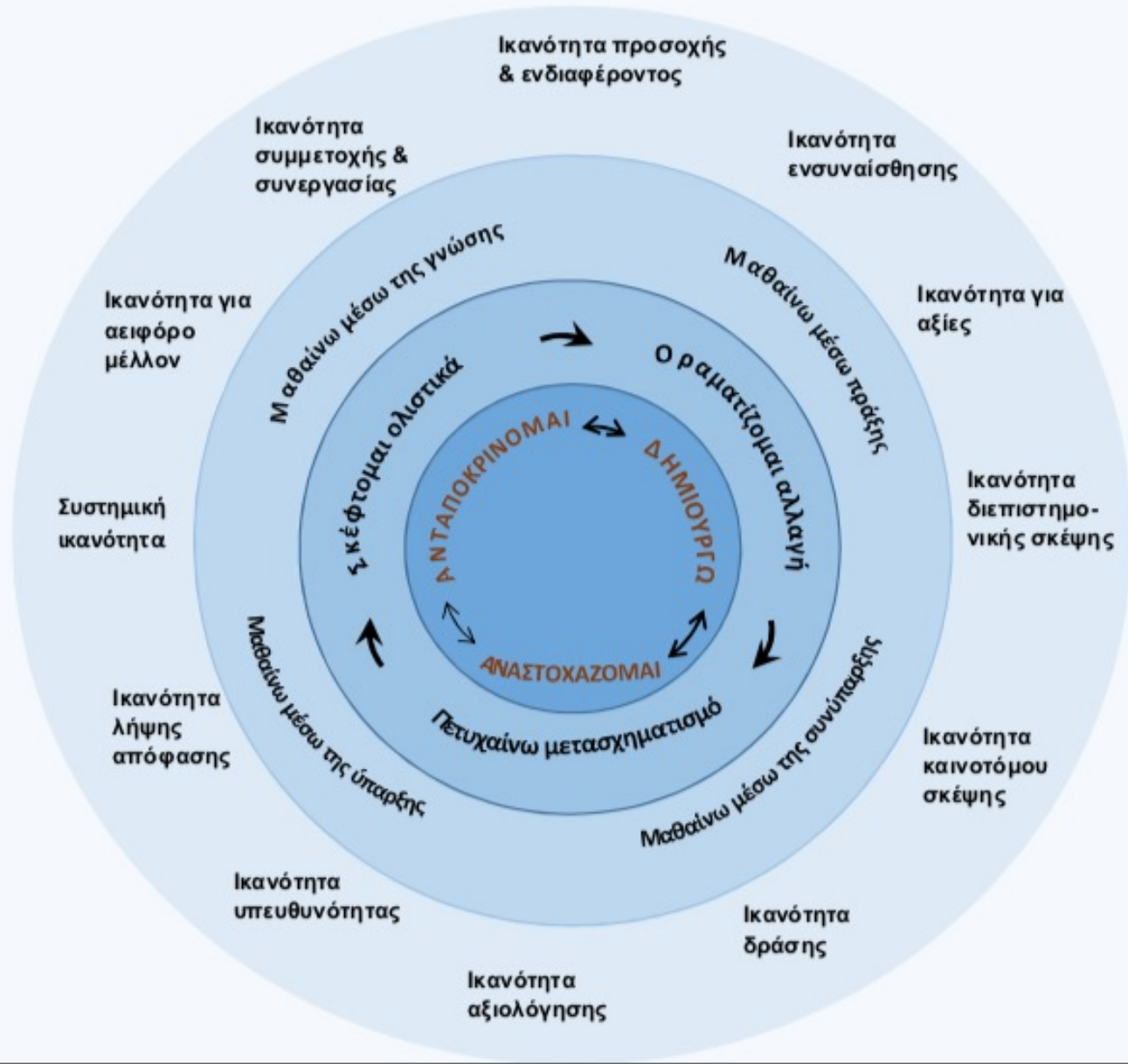
Το θεωρητικό μοντέλο της σειράς σεμιναρίων

ΣΥΓΧΡΟΝΗ
ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

– ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ –

ΑΝΑΓΚΗ ΓΙΑ
ΑΕΙΦΟΡΟ ΜΕΛΛΟΝ

(Πρόγραμμα CARE, 2021)

Σύγχρονη πολιτιστική δημιουργία και εφαρμογές στην εκπαίδευση

Πολιτιστική Κληρονομιά και Πολιτότητα: Το Παρελθόν στον Ενεστίμω

ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΚΑΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ

Δρ Τερέζα Μαρκίδου
Εκπαιδευτικός, Εικαστικός παιδαγωγός
Επιστημονική Συνεργάτρια
Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου

Δρ Έλενα Στυλιανού
Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Ιστορίας
και Θεωρίας της Τέχνης
Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου

Πλαίσιο

Τα έργα τέχνης έχουν φυσική και πολλές φορές τρισδιάστατη υπόσταση και μπορούν να παρουσιάζονται στον ίδιο χώρο με τον άνθρωπο μέσω εκκίνων, ήχων ή αντικειμένων, τα οποία συνήθως προλαμβάνουμε με την όραση, την ακοή ή την αφή μας (Merleau-Ponty, 1964). Συνεπώς, από τη μία πλευρά υπάρχει αμεσότητα στον τρόπο με τον οποίο ο θεατής μπορεί να προσλάβει το μήνυμα ενός έργου τέχνης, είτε αυτό είναι με τις αισθήσεις είτε με το συναισθημα, προτού επέλθει η γνωστική εμπειρία (Hubard, 2007). Από την άλλη, υπάρχουν περιπτώσεις στις οποίες η σκέψη γύρω από το έργο προηγείται της επαφής με αυτό (Barnett, Hausen in Hubbard, 2007). Μπορεί λοιπόν κανείς να ισχυριστεί ότι υπάρχουν πολλαπλοί τρόποι πρόσληψης και αλληλεπίδρασης με ένα έργο τέχνης, οι οποίοι μπορεί να είναι ταυτόχρονα νοητικοί και αισθητηριακοί, και είναι αυτοί που χαρακτηρίζουν την αισθητική εμπειρία. Η ενωμάτη εμπειρία μέσω της τέχνης θεωρείται η επαγρύπνηση της συνειδητότητας του θεατή μέσα από την αισθητική εμπειρία με ένα έργο τέχνης, η οποία μετατρέπεται κατ' επέκταση σε εμπειρία ζωής (Dewey, 1980· Greene, 1995).

Βασική προϋπόθεση για ανάπτυξη και καλλιέργεια της ενωμάτης μάθησης αποτελεί η συμμετοχή σε διάλογο και συζήτηση, αλλά και η αλληλεπίδραση με τα έργα τέχνης μέσω διαφορετικών, μη-λεκτικών τρόπων διάδρασης (όπως η μουσική, ο ήχος, η κίνηση, η δημιουργική γραφή κ.α.). Η παρούσα εισήγηση υποστηρίζει ότι η ανάπτυξη κριτικής συζήτησης βασισμένης στη δυναμική της πολυτροπικής αξιοποίησης σύγχρονων καλλιτεχνικών έργων, μέσα από τα οποία οι δημιουργοί πραγματεύονται

Πολιτιστική Κληρονομιά και Πολιτότητα: Το Παρελθόν στον Ενεστίμω

Μαρίanna Κωνσταντή, Θεραπευτικές συνταγές (Αεπιτομείρες)
Το έργο παρουσιάστηκε στην έκθεση «Τραύμα και Θεραπεία, Κυπριακή αρχαιότητα και σύγχρονη τέχνη», που διοργανώθηκε το 2014 από την Πολιτιστική Κίνηση Ek-Artis και τον Οργανισμό Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης Πάφος 2017, σε συνεργασία με το Τμήμα Αρχαιοτήτων και το Τεχνολογικό Πανεπιστήμιο Κύπρου, με τη στήριξη της Κυπριακής Εθνικής Επιτροπής UNESCO.
Φωτογραφία: Μαρία Ευθυμίου

ΜΕΡΟΣ Β

4. Επαναπροσεγγίζοντας έργα σύγχρονων Κύπριων εικαστικών δημιουργών - Μετασχηματισμός έργου με τη χρήση χαρτιού

Μέσα-Υλικά: επιλογή και σύγκριση έργων, κατάλογος έκθεσης Ιωάννη Κισσονέργη "Genius Loci", ανατυπώσεις έργων από τη συλλογή της Κρατικής Πινακοθήκης Σύγχρονης Τέχνης (π.χ. Μιχαήλ Κκάσσιαλος, Χριστόφορος Σάββα κ.α.).

Τεχνικές: χαρτί, δημιουργία δισδιάστατου και τρισδιάστατου έργου.

Στρατηγικές: επαφή με πραγματικές καταστάσεις, αντικείμενα και ανθρώπους, εμπλοκή σε διαδικασίες διερεύνησης και ανάπτυξης ιδεών - σκέψη μέσα από το υλικό, χρήση υλικών, τεχνικών και μέσων (ποιότητα του υλικού).

Ενδεικτικές πηγές: επίσκεψη σε μουσείο ή πινακοθήκη, κατάλογος έργων Ιωάννη Κισσονέργη, Λεβέντειος Πινακοθήκη.

Σύντομη περιγραφή:

Στο πλαίσιο της παρούσας δραστηριότητας, οι μαθητές/μαθήτριες καλούνται να επιλέξουν ένα από τα έργα της συλλογής του μουσείου και να το ξαναδημιουργήσουν χρησιμοποιώντας μόνο ένα υλικό, το χαρτί. Προηγουμένως, οι μαθητές/μαθήτριες είχαν την ευκαιρία να πειραματιστούν με το υλικό και να διερευνήσουν διάφορους τρόπους που μπορούν να το χρησιμοποιήσουν, χωρίς τη χρήση άλλων υλικών (π.χ. ψαλίδι, κόλλα κ.ά.). Διερευνώντας και συγκρίνοντας τα τελικά τους έργα με τα έργα του καλλιτέχνη, οι μαθητές/μαθήτριες μπορούν να τεκμηριώσουν τις επιλογές τους κάνοντας ουσιαστικές συνδέσεις με ιδιαίτερες πτυχές του έργου, τόσο σε καλλιτεχνικό όσο και σε νοηματικό επίπεδο.

May Chevenix Trench (1887-1977)
Beach at Kyrenia
Watercolour

Georgia Chevenix Trench Private Collection
Πηγή: Νικίτα, Ε., Λοΐζου Χατζηγαβριήλ, Α., Θεοδότη Ανταναστασοπούλου, Δ. (2016). GENIUS LOCI: Ιωάννης Κισσονέργης και Βρετανή Τοπογραφία. Λευκωσία: Λεβέντειος Πινακοθήκη.

Μετασχηματισμός του έργου με τη χρήση χαρτιού, στο πλαίσιο εφαρμογής της προαναφερθείσας δραστηριότητας.
Φωτογραφία: Τερέζα Μαρκίδου

CREATION

Home About Partners Outputs News Events
Contact

CULTURAL AND ARTS ENTREPRENEURSHIP IN ADULT EDUCATION

Μικροί Κοινωνικοί Επιχειρηματίες
 Η Κοινωνική Επιχειρηματικότητα στα σχολεία:
 Οδηγός για εκπαιδευτικούς

Ο Οδηγός αναπτύχθηκε στα πλαίσια του Προγράμματος Erasmus+ Βασικό Μέτρο 2, κατά τη διάρκεια του σχολικού «Little Sociopreneurs». Στόχος του προγράμματος είναι η ανάπτυξη δεξιοτήτων στους μαθητές και στις μαθήτριες Γ' και Στ' Δημοτικού, καθώς και η ανάπτυξη κοινωνικής και περιβαλλοντικής ευθύνης που να μπορεί να επηρεάσει θετικά κοινωνική και περιβαλλοντική αλλαγή.

Λεμεσός, 2018-2020

[Home](#) | [The project](#) | [Consortium](#) |
[Events](#) | [Newsletters](#) | [Results](#)

4AP - Innovative thinking competences for Creative Art entrepreneurship

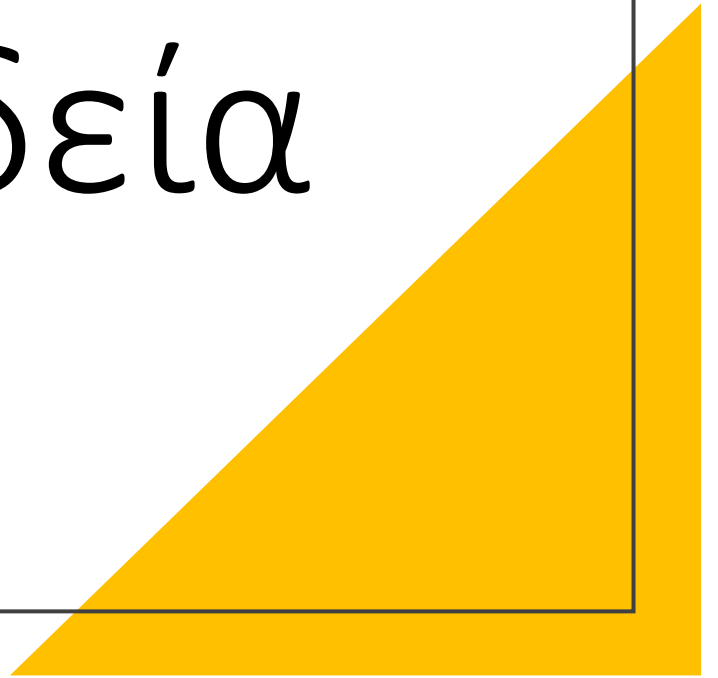
What is 4ArtPreneur about

The project will create an open-access online course of entrepreneurship (corresponding to 3 ECTS) addressed to faculties in CCI fields so that students & alumni will create their own businesses.

- It will not tend to have a singular focus on students & alumni taking more business-oriented courses.
- It will tend towards the acquisition of INNOVATIVE THINKING and COLLABORATIVE competences needed for starting up the new type of CCI's SMEs that operate in a complex and fast-moving ecosystem, where networking and experimenting are paramount.

Τέχνη και την επιχειρηματικότητα

3. Η δική μου συνεισφορά στην καλλιτεχνική παιδεία

Παρουσίαση της δικής μου ταυτότητας ως «Παιδαγωγός Εικαστικών Τεχνών»

*'TELL ME YOUR STORY!' – MAKING
THE 'OTHER' VISIBLE THROUGH
COLLABORATIVE VISUAL NARRATIVES*

Tereza Markidou & Sylvia Nicolaides

iJADE Conference *'Creating Spaces: Inclusivity, ethics and participation in art and design education'*

Goldsmiths, University of London, 22-23 February 2019

PHOTOGRAPHY
EXHIBITION

THE
ALIEN
TRAIL

8 - 24
September 2017

Old Powerhouse (Palaiolektriki) Pafos, 16:00 - 19:00

OPENING RECEPTION

Friday 8 September 2017, 20:00

PHOTOGRAPHERS

Antoine d'Agata Nikos Economopoulos
Bieke Depoorter Nicolas Iordanou

CURATED BY

Nicos Economopoulos
Sylvia...

Το πρότζεκτ

"Making an obscure part of our society visible" The Alien Trail, 2017

- The Alien Trail – Στα Χνάρια των Ξένων, είναι ένα πρόγραμμα του Ευρωπαϊκή Πολιτιστική Πρωτεύουσα - Πάφος 2017, το οποίο δημιουργήθηκε από το φωτογράφο Νικόλα Ιορδάνου, με σκοπό να φέρει στο προσκήνιο τη σύγχρονη προσφυγική κοινότητα και τις κοινότητες μεταναστών που υπάρχουν και ζουν στην Κύπρο. Οι άνθρωποι αυτοί συνήθως έχουν αναγκαστεί να μετακινηθούν από τις χώρες τους κάτω από βίαιες συνθήκες. Το project, μέσα από την φωτογράφιση και οπτικοποίηση αυτών των ανθρώπων να τους κάνει πιο εμφανείς στην Κυπριακή κοινωνία και ενδεχομένως, μέσα από αυτό να προωθήσει την αναγνώριση και ενσωμάτωσή τους στη σύγχρονη Κυπριακή κοινωνία.
- Το πρότζεκτ περιλαμβάνει επίσης ένα σύντομο ντοκιμαντέρ, μέσα από το οποίο καταγράφεται η προσπάθεια των φωτογράφων να κατανοήσουν το φαινόμενο της μετανάστευσης στην Κύπρο και να το αποτυπώσουν, ο καθένας με το δικό του φωτογραφικό φακό και τη δική του οπτική και ενσυναίσθηση.
- Οι φωτογράφοι που συμμετείχαν είναι οι: Antoine d'Agata, Bieke Depoorter, Nicolas Iordanou and Nikos Economopoulos, οι οποίοι μέσα από το έργο τους καταθέτουν τη δική τους εμπειρία και ηθικά διλήμματα που βίωσαν μέσα από αυτή τη διαδικασία φωτογράφισης της προσφυγικής κρίσης και των μεταναστευτικών ροών στην Κύπρο.

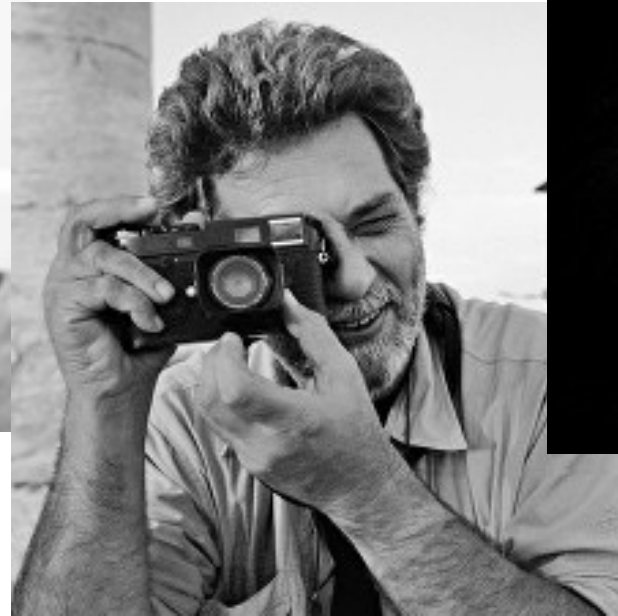
Συμμετέχοντες/ουσες Φωτογράφοι

Antoine D'Agata

Bieke Depoorter

Nikos Economopoulos

Nicolas Iordanou

[Video Trailer: https://vimeo.com/261875300](https://vimeo.com/261875300)

Συνεργάτες

Sylvia Nicolaides
Video Artist-Filmmaker
Project Producer/ Co-Curator

Tereza Markidou (PhD Art Education)
Art Educator and MA Visual Arts Education Instructor
Project Collaborator

The Alien Trail
Στα Χνάρια των Ξένων

Antoine d'Agata
Bieke Depoorter
Nikos Economopoulos
Nicolas Jordanou

Curated by
Nicolas Jordanou and Sylvia Nicolaidis

Μέρος 1:
Έκθεση Φωτογραφίας

Η προσφυγική κρίση στην Κύπρο

Nikos Economopoulos
© The Alien Trail 2017

Bieke Depoorter©The Alien Trail 2017

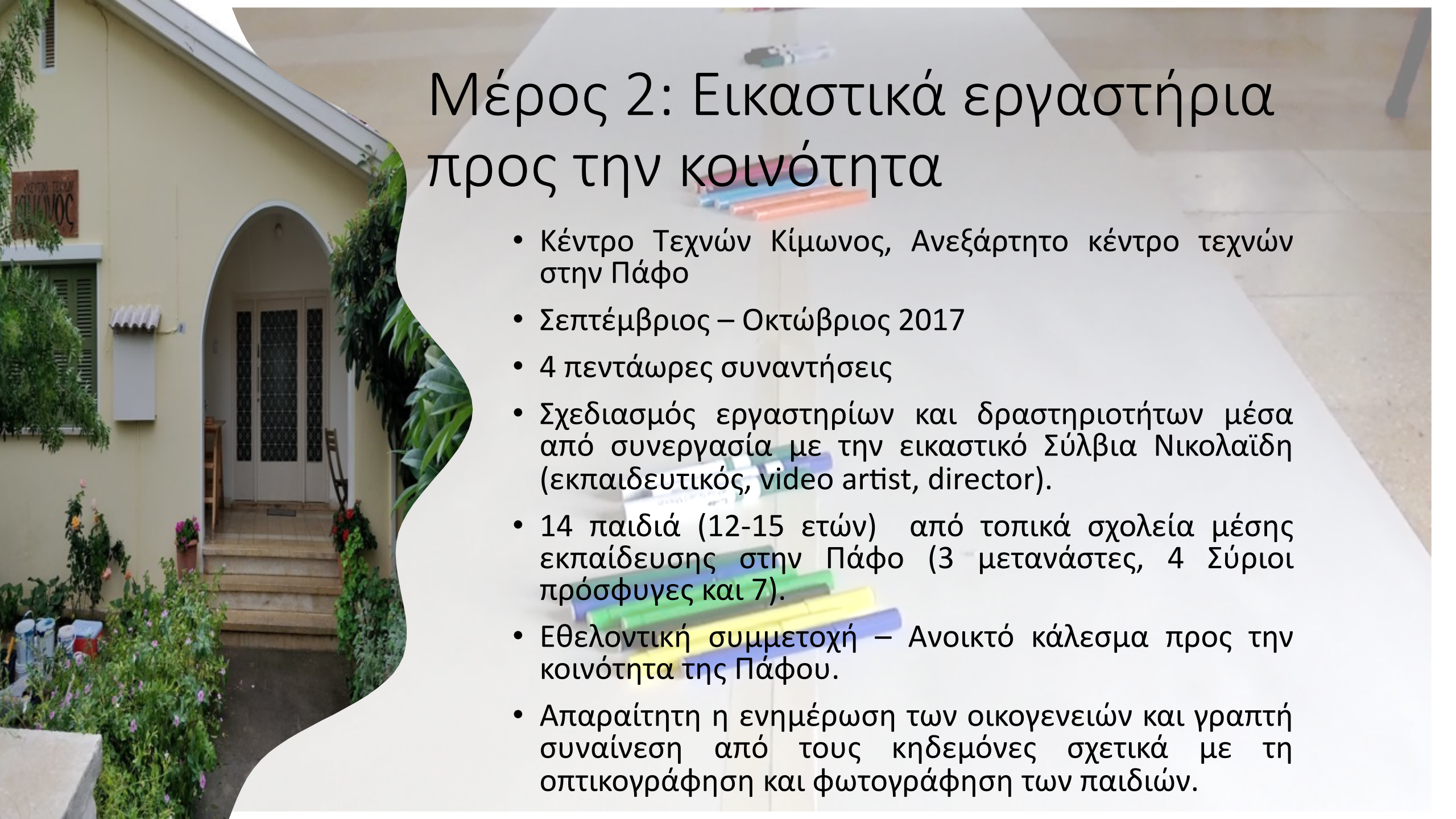
Η προσφυγική κρίση στην Κύπρο (2)

Nicolas Iordanou © The Alien Trail 2017

Antoine D'Agata © The Alien Trail 2017

Μέρος 2: Εικαστικά εργαστήρια προς την κοινότητα

- Κέντρο Τεχνών Κίμωνος, Ανεξάρτητο κέντρο τεχνών στην Πάφο
- Σεπτέμβριος – Οκτώβριος 2017
- 4 πεντάωρες συναντήσεις
- Σχεδιασμός εργαστηρίων και δραστηριοτήτων μέσα από συνεργασία με την εικαστικό Σύλβια Νικολαΐδη (εκπαιδευτικός, video artist, director).
- 14 παιδιά (12-15 ετών) από τοπικά σχολεία μέσης εκπαίδευσης στην Πάφο (3 μετανάστες, 4 Σύριοι πρόσφυγες και 7).
- Εθελοντική συμμετοχή – Ανοικτό κάλεσμα προς την κοινότητα της Πάφου.
- Απαραίτητη η ενημέρωση των οικογενειών και γραπτή συναίνεση από τους κηδεμόνες σχετικά με τη οπτικογράφιση και φωτογράφιση των παιδιών.

Δραστηριότητες: Μέρα 1^η

Antoine
D' Agata

Nicolas
Iordanou

Δημιουργώντας τη δική μας καλλιτεχνική ταυτότητα

- Χαιρετισμοί και γνωριμία
- Διασφαλίζουμε τους κανόνες επικοινωνίας και δημιουργίας ενός ασφαλούς κλίματος για μοίρασμα εμπειριών
- Ενημέρωση για φωτογράφιση και οπτικογράφιση κατά τη διάρκεια των συναντήσεων
- Ενημέρωση (προφορικά και γραπτώς) για την πορεία των δραστηριοτήτων
- Δημιουργία της ατομικής μας ταυτότητας με τη χρήση κάμερας τύπου Polaroid
- Εισαγωγή σε βασικές αρχές της οπτικογράφισης και της δημιουργίας ντοκιμαντέρ μικρής διάρκειας (Prezi Presentation)
- Εκμάθηση και χρήση της κάμερας

Πειραματισμοί με τη βιντεοκάμερα

- Ατομική εργασία και εργασία σε μικρές ομάδες.
- Διδασκαλία βασικών δεξιοτήτων για χρήση της κάμερας.
- Πειραματισμός με διαφορετικούς τρόπους για να τραβήξουν πλάνα (close ups, distant shots etc.)
- Χρήση της κάμερας για να αποτυπώσουν στιγμές της καθημερινότητας.
- Συζήτηση, διάλογος με τους συμμετέχοντες/ουσες και αξιολογόηση.
- Ηθικά διλήμματα και θέματα κατά τη διάρκεια της οπτικογράφησης.

Δραστηριότητες: Μέρα 2η

Πολύ-αισθητηριακές δραστηριότητες

- Δραστηριότητα 1: Να φέρετε ένα αντικείμενο που θεωρείτε σημαντικό για σας και να μοιραστείτε την ιστορία του μαζί μας.
- Δραστηριότητα 2: *Τί σας θυμίζει αυτή η μυρωδιά?* Μοιραζόμαστε εμπειρίες και ιστορίες σχετικά με διάφορες μυρωδιές όπως κανέλας, ρίγανης, λεβάντας, δεντρολίβανου, δυόσμου κ.α.

Πώς μετακινούνται οι άνθρωποι; – Επεξεργασία του έργου του Yukioryo Yanagi

EC Flag Ant Farm, 1992, 32.0x48.0cm(x13 pieces)
ants, colored sand, plastic boxes, plastic tubes and plastic pipes

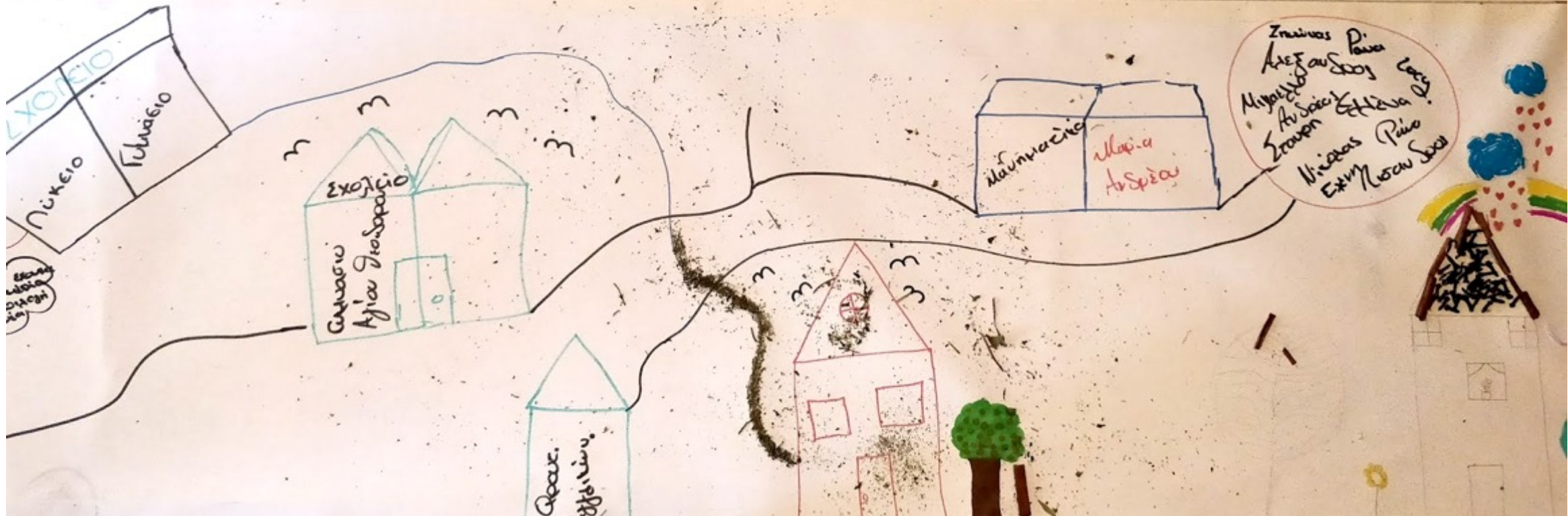
Σχέδιο Διαπραγμάτευσης – Συνεργατικό Σχέδιο

Δραστηριότητα 3: Συζητήστε τις ιδέες και τις σκέψεις σας σχετικά με τη μετακίνηση των ανθρώπων και την αλλαγή στον τόπο διαμονής τους μέσα από τη δραστηριότητα του συνεργατικού σχεδίου

Δραστηριότητα 4: Δημιούργησε το δικό σου προσωπικό χώρο ασφάλειας, σχεδιάζοντας καθημερινές διαδρομές, τόπους και ανθρώπους.

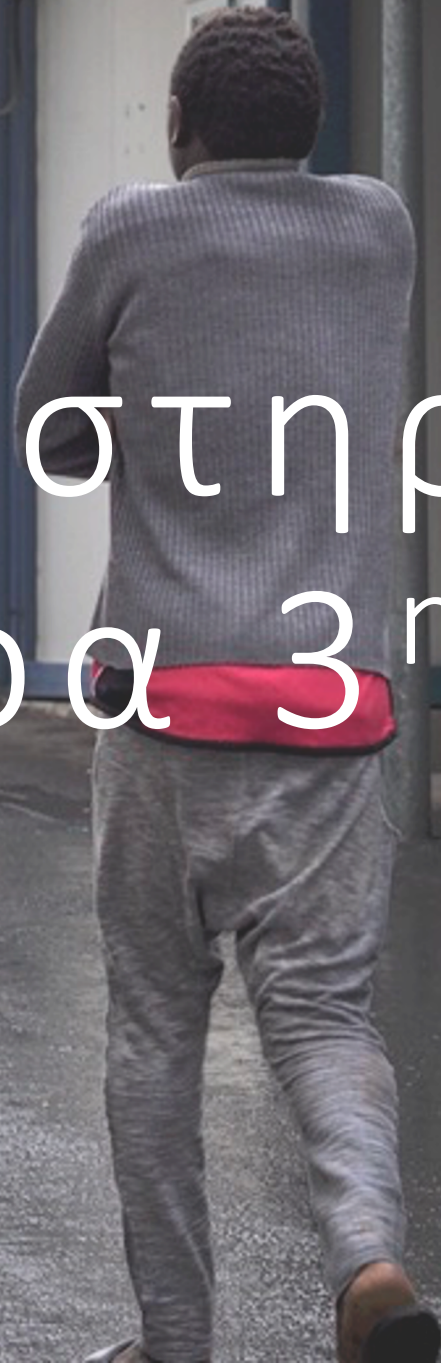

Δραστηριότητες:
Μέρα 3^η

Δημιουργία σύντομων βίντεο

- Ομαδική δραστηριότητα (τρία παιδιά με ένα μέντορα)
- Ανάμεικτες ομάδες μεταξύ αγοριών και κοριτσιών
- Δημιουργία των δικών τους ερωτήσεων συνέντευξης
- Χρήση διαφόρων λήψεων
- Απορίες και ανησυχίες για την ποιότητα των βίντεο
- Ομάδες με μεικτό πολιτισμικό υπόβαθρο
- Διασκέδαση!

Δραστηριότητες: Μέρα 4η

Παρουσίαση των ατομικών και προσωπικών τους βίντεο στην ολομέλεια

Φωτογραφίες 1-3: Παρουσίαση και συζήτηση των βίντεο στην ολομέλεια

Τελική δραστηριότητα

- Παρουσίαση του ‘The Alien Trail’
- Προβολή των τελικών τους βίντεο και συζήτηση για την πρόοδο που έκαναν και το τί έμαθαν μέχρι τώρα.
- Εμπειρίες που αποκόμισαν από τη συμμετοχή τους στο πρόγραμμα.
- Παρατήρηση και ανάλυση φωτογραφιών από το “The Alien Trail” με βάση το Μοντέλο VTS (Visual Thinking Strategies – Project Zero)

Αποτελέσματα

- Οι συμμετέχοντες και συμμετέχουσες, αρχικά είχαν δημιουργήσει ομάδες με βάση το φύλο και τις φίλιες τους. Αυτό άλλαξε κατά τη διάρκεια των συναντήσεων
- Στη αρχή, η γλώσσα αποτέλεσε ανασταλτικό παράγοντα αλλά τα παιδιά κατάφεραν να βρουν λύσεις (Arabic, Bulgarian, English, Greek)
- Οι συμμετέχοντες ένιωθαν πιο άνετα να εκφράζουν προσωπικές τους ιστορίες και βιώματα μέσα από τη δημιουργία μικρών ταινιών, με αυτοβιογραφικό περιεχόμενο.
- Μοιράστηκαν τις ταινίες τους με τη σχολική κοινότητα την Παγκόσμια Μέρα των Δικαιωμάτων του Παιδιού.
- Ήθελαν να συνεχίσουν τις συναντήσεις στην Σχολή Καλών Τεχνών Κίμωνος.

Επίμετρο

- 'On the way back to the camp another afternoon, Sahar stands at the crossroads and looks at her daughter skating. Her eyes soften as she pulls a knife and an apple out of her bag, and starts peeling. *"This", she says once again, "is the end of my journey. My homeland will always be right over there, on the other side. Even if I can't go, sometimes the wind will blow and bring it over to me. But the life of my family will be here, and **this will be my home.**"*

- Extract from the opening text of Nandina Christopoulou, *The Alien Trail Catalogue*, 2018.

Ομαδική φωτογραφία των συντελεστών (Nicolas Iordanou)

Χρήση υλικού και σκεπτικού – Μεταφορά στο «σήμερα»

38.4 'Tell me your story!' – Making the 'Other' Visible through the Development of Collaborative Visual Narratives

Tereza Markidou

Abstract

This article reports on the findings of a series of participatory video art/documentary workshops designed and implemented to enhance understanding and collaboration between teenagers of diverse cultural backgrounds in the city of Pafos in the Republic of Cyprus. This research initiative was part of *The Alien Trail* (2017): a photographic project that explored the everyday life of refugees and migrants currently living in the island through the images of four distinguished photographers: Antoine D'Agata, Nikos Economopoulos, Bieke Depoorter and Nicolas Iordanou (Project Creator). The workshops were co-designed by artists, educators and anthropologists in order to promote visual and multimodal communication amongst participants through short video and documentary making and collaborative drawing sessions. The findings of this practice highlight that teenagers were able to develop empathy and understanding by discussing and sharing meaning through exploring each other's visual narratives.

Keywords

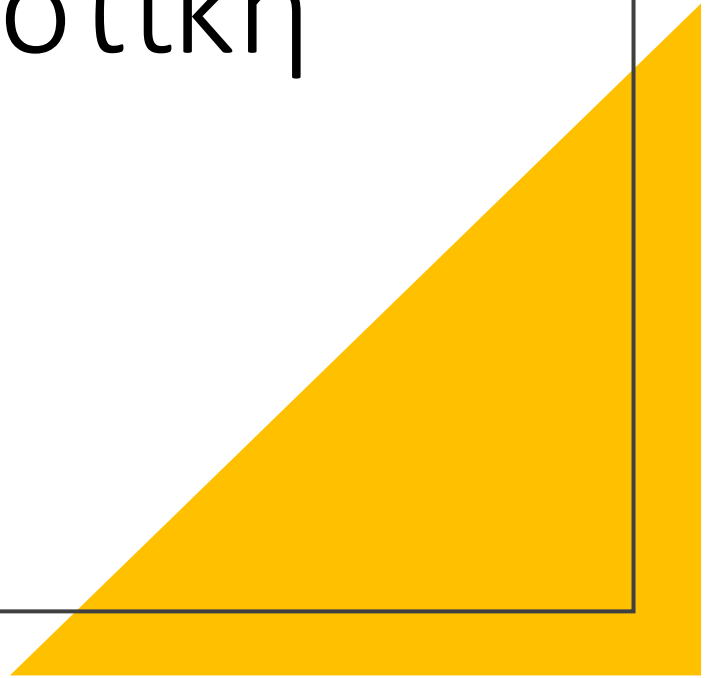
art education, visual narratives, social engagement, video, photography, case study

Introduction

On the way back to the camp... Sahar (a Syrian refugee) stands at the crossroads and looks at her daughter skating. Her eyes soften as she pulls a knife and an apple out of her bag and starts peeling. 'This', she says once again, 'is the end of my journey. My homeland will always be right over there, on the other side. Even if I can't go, sometimes the wind will blow and bring it over to me. But the

4. Εργαλεία και εισηγήσεις που
μπορούν να βοηθήσουν
τον/την σύγχρονο/η εικαστική
παιδαγωγό

Έφη Σαββίδη, *Judgement Day*

Έτος παραγωγής / εκτέλεσης του έργου: 2018

Εγκατάσταση που αποτελείται από φωτογραφίες και βίντεο

Συμπερίληψη της σύγχρονης
εικαστικής δημιουργίας του τόπου
σε σχέση με το τοπικό και το
παγκόσμιο συγκείμενο

- Τέχνη, ταυτότητα, πολιτισμός
- Τέχνη ως κοινωνική πρακτική
- Τέχνη, ισότητα και δημοκρατικές αξίες
- Τοπική και Παγκόσμια Τέχνη και Πολιτισμική Κληρονομιά
- Τέχνη και διαθεματικότητα

Ο ρόλος του/ της εικαστικής/ου παιδαγωγού (Burton, 2016)

- Να βρίσκεται στη βάση και στο σταυροδρόμι του αναλυτικού προγράμματος.
- Να στοχεύει στην χρήση της τέχνης ως «διαδικασία διερεύνησης» (art as inquiry)
- Να λειτουργεί ως «διευκολυντής» και «συνεργάτης», ο οποίος λαμβάνει αποφάσεις σχετικά με το μαθησιακό περιβάλλον, τις πηγές και το πλαίσιο της μάθησης.
- Να δραστηριοποιείται και πέραν του σχολικού περιβάλλοντος.
- Να δημιουργεί κατάλληλο του μαθησιακό περιβάλλον, το οποίο καλλιεργεί κουλτούρα διαλόγου.
- Να γνωρίζει και να προωθεί συνεργατικές θεωρίες μάθησης – Η μάθηση ως μια κοινωνική δραστηριότητα (“Co-construction of knowledge”)
- Να συμμετέχει σε Επαγγελματικές Κοινότητες Μάθησης (PLC)
- ***Ο δάσκαλος και το παιδί ως «φορείς αλλαγής» μέσα από την Τέχνη!***

1. Εργαλεία για προαγωγή του ρόλου του μαθητή και της καλλιτεχνικής του αυτενέργειας (Project Zero, <http://www.pz.harvard.edu/thinking-routines>)

Αξίες, Ταυτότητες, Δράσεις - Values, Identities, Actions

ΑΞΙΕΣ: Τι αξίες μας παρακινεί αυτό το έργο να σκεφτούμε; Ψάξτε λίγο περισσότερο Είναι οι δικές σας αξίες των άλλων; Ποιους αντιπροσωπεύουν αυτές οι αξίες; μας προκαλεί αυτό το έργο να συζητήσουμε σχετικά με τις αξίες; Με ποιους τρόπους;

ΤΑΥΤΟΤΗΤΕΣ: Για ποιους μιλά αυτό το έργο; Σε ποιους απευθύνεται; Ερευνήστε λίγο περισσότερο σε αυτές τις ερωτήσεις Υπάρχει κάποιος/ κάποιιο που δεν αντιπροσωπεύονται σε αυτή την ιστορία; Γιατί Εσείς βλέπετε ότι ταιριάζετε και αν ναι με ποιο τρόπο;

ΔΡΑΣΕΙΣ: Ποιες δράσεις μας παρακινεί αυτό το έργο να κάνουμε; Ερευνήστε λίγο περισσότερο αυτή την ερώτηση. Δράσεις για ποιους από ποιούς; - Από εσάς, από άλλους, Γιατί Επιστρέψτε πίσω στο έργο τι άλλο μπορείτε να δείτε;

2. Ρουτίνα Σκέψης 'See, Think, Me, We'

1. ΒΛΕΠΩ: Δείτε προσεκτικά την εικόνα, τι προσέχετε; Κάντε πολλές παρατηρήσεις.

2. ΣΚΕΦΤΟΜΑΙ: Καταγράψτε τις σκέψεις σας σχετικά με αυτό που βλέπετε.

3. ΕΓΩ: Ποιες συνδέσεις μπορείς να κάνεις μεταξύ του εαυτού σου και του έργου;

4. ΕΜΕΙΣ: Πώς μπορεί αυτό το έργο να συνδεθεί με μεγαλύτερες ιστορίες/αφηγήσεις – σχετικά με τον κόσμο και τον «χώρο/τόπο» μας σε αυτό;

Διδάσκοντας την εικαστική παιδεία με γνώμονα αξία της δικαιοσύνης (Kraehe, 2017)

Ο πολιτισμικά ευαίσθητος εκπαιδευτικός πρέπει να διασφαλίζει τα ακόλουθα:

- **Δίκαιη διανομή και κατανομή** των υλικών και των πολιτισμικών πηγών για τη διασφάλιση της ποιότητας του μαθήματος.
- **Πρόσβαση:** σε εμπειρίες, υλικά, άτομα, πολιτισμικά περιβάλλοντα κ.ο.κ.
- **Συμμετοχή:** φυσική και πνευματική παρουσία, συμμετοχή στο μάθημα και στις εμπειρίες που δίνονται
- **Αλληλεπιδράσεις και αποτελέσματα (effects):** αναφέρεται στους τρόπους με τους οποίους επηρεάζονται οι μαθητές/ μαθήτριες ως απόρροια των εκπαιδευτικών πρακτικών που επιλέγονται ή υιοθετούνται από τον εκπαιδευτικό, το σχολείο και το ευρύτερο αναλυτικό πρόγραμμα και πολιτικές.
- **Αναγνώριση:** πώς δίνεται αξία και αναγνώριση/ ανατροφοδότηση στους/στις μαθητές/τριες που να έχει νόημα.
- **Μετασηματιστική εμπειρία:** αναφέρεται στις διαδικασίες αλλαγής και μεταφοράς των γνώσεων που αποκόμισαν σε στάση ζωής.

Εκπαίδευση στις/με τις τέχνες: αναστοχαστική και αντανεκλαστική διαδικασία

- «Αναρωτιέμαι αν άλλαξα μέσα στη νύκτα. Άσε με να σκεφτώ. Άραγε ήμουν η ίδια που ξύπνησα αυτό το πρωί; Μπορώ σχεδόν να σκεφτώ πως νιώθω διαφορετικά. Αλλά αν δεν είμαι η ίδια, τότε η επόμενη ερώτηση είναι «Ποια είμαι;». Κι αυτό είναι μεγάλη απορία!»
- (Alice in Carroll, 1962, σελ.36)

Μπορείτε να αξιολογήσετε το σεμινάριο στον ακόλουθο σύνδεσμο:

<https://forms.gle/WXVBrH6DbfrPdXDP9>

© The Alien trail 2018

ΣΑΣ ΕΥΧΑΡΙΣΤΩ!

Στοιχεία επικοινωνίας:

Δρ. Τερέζα Μαρκίδου

T.Markidou@external.euc.ac.cy

t.markidou@gmail.com

Project Webpage and Information:

The Alien Trail

<http://www.thealientrail.com/>

Trailer: <https://vimeo.com/261875300>

Βιβλιογραφικές Αναφορές

Βάος, Α. (2000). *Εικαστική αγωγή στην ελληνική εκπαίδευση: Ιστορική αναδρομή: Προσεγγίσεις στη διδασκαλία της τέχνης*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Βάος, Α. και Κυπριανός, Π. (χ.χ.) *Εικαστική δημιουργία και εκπαίδευση (1833-1936)*

Κούβου, Ο. (2010). *Ιστορία της Διδακτικής της Τέχνης στο Σχολείο: Εισαγωγή*.

Κούβου, Ο. (2010) «*Και όμως Διδάσκεται: οκτώ μοντέλα διδασκαλίας της τέχνης*», στο *Τέχνη στην Εκπαίδευση | Εκπαίδευση στην τέχνη: εξερευνήσεις του δημιουργικού ρόλου της τέχνης στην εκπαίδευση*, Κανελλόπουλος Π. Α. και Τσαφταρίδης Ν. (επιμ.), Εκδόσεις Νήσος, Αθήνα.

Κούβου, Ο. (2011) «*Διδακτική της τέχνης: Τμήμα Προσχολικής Εκπαίδευσης Πανεπιστημίου Αθηνών*», *Σύγχρονες Προσεγγίσεις στην Διδακτική της Τέχνης*, Σάλλα Τ. (επιμ.), εκδόσεις Νήσος, Αθήνα.

Μαρκίδου, Τ. και Στυλιανού, Ε. (2020) *Πολιτιστική Κληρονομιά και σύγχρονη καλλιτεχνική δημιουργία. Πολιτιστική Κληρονομιά και Πολιτότητα: Το παρελθόν στον Ενεστώτα*. Κυπριακή Εθνική Επιτροπή UNESCO. ISBN 978-9963-0-0188-0, σελ.80-92.

Πολιτιστικές Υπηρεσίες Υ.Π.Π.Α.Ν. (2021) *Η καλλιτεχνική παιδεία στη δημόσια εκπαίδευση της Κύπρου: Συνέργειες και προοπτικές*. Πολιτιστικές Υπηρεσίες ΥΠΠΑΝ.

Σάλλα, Τ. (2008). *Καλλιτεχνική παιδεία και παιδαγωγικά συστήματα: Ιστορία της εικαστικής παιδείας στα εκπαιδευτικά συστήματα*. Αθήνα : Νήσος.

Ξενόγλωσση:

Addison, N. (2010). *Art and Design in Education: Ruptures and Continuities* in N. Addison, L. Burgess, J. Steers and J. Trowell (Eds.) *Understanding Art Education: Engaging Reflexivity with Practice*. London; New York: Routledge, p.p. 7-23.

Al-Amri, M. (2011). *Multidiscipline-Based Art Education Model: A possible way for improving the quality of teaching Art*. *The International Journal of the Arts in Society*. (USA). 6 (4), 77-92.

Burton, J. (2016). *Crossings and displacements: The Artist and the Teacher, Reweaving the Future*, The American Educational Research Association.

Efland, A.D. (1990) *A History of art education: intellectual and social currents in teaching the visual arts*. New York: Teacher College Press

Kraehe, A. M. (2017). *Arts Equity: A Praxis-Oriented Tale*. *Studies in Art Education: A Journal of Issues and Research*, Vol. 58, No.4 , p.268.

Markidou, T. (2019) *Tell me your story: Making the 'Other' visible through the development of collaborative visual narratives*. *International Journal of Art and Design Education*, 38(4), p. 902-915.

Stylianou, E., Tselika, E., & Koureas, G. (2021) *Contemporary Art from Cyprus: Politics, Identities and Cultures across borders*. Bloomsbury.

Χρήσιμες πηγές/ Ιστοσελίδες:

- http://www.unesco.org.cy/News-Nea_ekdosi_Politistiki_Klironomia_kai_Politotita_to_parelthon_ston_Enestota,4233,GR
- <http://www.pz.harvard.edu/thinking-routines>
- <http://care.frederick.ac.cy/>
- <https://www.wallacefoundation.org/knowledge-center/Documents/Understanding-Excellence-in-Arts-Education.pdf>
- The Alien Trail <http://www.thealientrail.com/>
Trailer: <https://vimeo.com/261875300>